

М.В. МИРОШНИК, канд. екон. наук, доцент, НТУ «ХПІ», Харків

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ УПАКОВКИ

У статті проведено аналіз маркетингового дослідження міжнародних стандартів якості та безпеки упаковки та запропоновано заходи для її поліпшення.

В статье проведен анализ маркетингового исследования международных стандартов качества и безопасности упаковки и предложены мероприятия для ее улучшения.

In the article the analysis of marketing research of international standards of quality and packing safety is conducted and measures are offered for its improvement.

Завдання будь-якого виробника продукції – забезпечити повну її збереженість на весь час транспортування до споживача. Транспортування продукції – це її переміщення в заданому стані із застосуванням, за необхідності, транспортних вантажопідйомних засобів, що починається з завантаження і закінчується розвантаженням на місці призначення. Саме від виробника продукції, його технічної підготовленості залежить правильність вибору способу упаковки, що забезпечує збереження продукції з урахуванням всіх можливих ситуацій (за винятком аварійних) під час транспортування, вантажно-розвантажувальних робіт і зберігання.

На сучасному етапі міжнародні стандарти забезпечують уніфікацію вимог по всьому світу, вони гарантують єдині, прозорі і такі, що признаються бізнес-спільнотою «правила гри», ставлячи «високу планку» з якості і безпеки упаковки.

Слід зазначити, що українські бізнес – партнери ЗЕД не завжди достатньо ефективно використовують досвід і практику своїх зарубіжних контр – партнерів, а також вимоги чинного законодавства України та Міжнародних стандартів щодо упаковки товару та тари.

Резюмуючи вищевикладене, метою роботи стало проведення маркетингового дослідження міжнародних стандартів якості та безпеки упаковки.

Незалежно від виду продукції на практиці прийнято розрізняти три основних типи упаковки:

- первинні, в яких безпосередньо розміщується і зберігається продукція;
- вторинні, в яку поміщається продукція в первинній упаковці з метою її збереження і захисту від зовнішнього впливу;

Узагальнене уявлення про найважливіші вимоги, які висуваються до первинної і вторинної упаковки, може бути представлено наступною сукупністю положень:

- необхідність рекомендованої упаковки, її гармонічність;
- забезпеченість технічної обробки упаковки, її матеріал;
- довговічність упаковки;
- спроможність упаковки до ефективного складування;
 - врахування вказівок щодо використання продукції;
- міра вираховування законодавчої бази;
- вирішення питань про вторинне використання упаковки;
- визначення рекламного впливу упаковки;
- пристосування кольору упаковки до продукції;
 - чіткість читання торгової марки і назви фірми;
- вплив упаковки на довіру у покупця;
- співвідношення «упаковка – цінність товару»;
- витрати на первинну і вторинну упаковку.

Транспортна упаковка повинна виконувати свої функції в декількох ситуаціях: на складі фірми-виробника, під час транспортування до оптовика і потім в роздрібну торгівлю, на складі торгового посередника, при використанні споживачем, в період зберігання споживачем і при повторному використанні та утилізації. Бездоганні показники при експлуатації за кожній з перерахованих вище стадій підвищують конкурентні переваги продукції.

- Більшість стандартів, що мають відношення до упаковки, готується нині в рамках робочих груп Технічного комітету Міжнародної організації по стандартизації – TC / ISO 122 «Упаковка» спільно з Технічним комітетом Європейського комітету з стандартизації – CEN / TC 261, які мають аналогічну назву. В даний час їх діяльність скоординована до такого ступеню, що за результатами паралельного голосування стандарти приймаються одночасно і на міжнародному рівні і на європейському, як, наприклад, були прийняті лінійний штрих-код і двовимірні символи. Ще в січні 2005 р. після схвалення був опублікований новий міжнародний стандарт ISO 22742:2005 Packaging – Linear bar code and two-dimensional symbols for product packaging («Упаковка – Лінійний штрих-код і двовимірні символи для упаковки продукції»), який: визначає мінімальні вимоги для дизайну ярликів (label), що містить лінійний штрих-код і

двовимірні символи на упаковці продуктів, які є передавачами даних між торговими партнерами;

- забезпечує керівництво форматом даних, що представлені на ярлику у вигляді лінійного штрих-коду, двовимірного символу або у спрощено зрозумілій формі (Human Readable Information – HRI);

- містить рекомендації по розміщенню маркування, його розміру, включенню тексту вільного характеру і відповідної графіки. Треба підкреслити, що до цього стандарту примикає інший стандарт – ISO 15394:2000 Packaging – Bar code and two-dimensional symbols for shipping, transport and receiving labels («Упаковка – Штрих-код» і двовимірні символи на етикетках для відвантаження, транспортування та приймання).

Незважаючи на схожість назв, ISO 2742:2005 та ISO 15394:2000 мають різні галузі застосування: перший стандарт «забезпечує підтримку в процесах ідентифікації виробу і його поставки на рівні упаковки», другий спрямовано на підтримку бізнес – процесів дистрибуції та транспортування при їх загальному моніторингу (the tracing) У зв'язку з цим обумовлюється, що до здійснення нової специфікації, постачальники та виробники мають розглянути і взаємно домовитися про певні деталі маркування зі своїми торговими партнерами. Міжнародним документом, що містить вимоги виключно до споживчому пакуванні є стандарт ISO / IEC Guide 41:2003 Packaging – Recommendations for addressing consumer needs (Керівництво ISO / IEC 41:2003 «Упаковка – Рекомендації для звернення до потреб споживачів»). В Україні подібного йому документа, досі, немає, але є вже підготовлений проект державного стандарту, який містить загальні рекомендації, що підлягають обліку при визначенні відповідного типу упаковки, яка буде використовуватися в пункті продажу. Слід підкреслити, що даний проект не містить вимоги до упаковки, виключним призначенням якої є запобігання товарів, які є сферою підприємницької діяльності оптових посередників або транспортуються між виробниками та роздрібними продавцями. Його цілі полягають у тому, щоб максимізувати прямі і непрямі вигоди покупцям товарів та послуг за допомогою:

- усунення непотрібної упаковки, щоб зменшити ціну товарів і кількості відходів;

- забезпечення того, щоб товари досягали споживачів у товарному вигляді, призначеному виробником;

- захисту споживачів від будь-яких потенційно шкідливих ефектів упаковки або її змісту;
- надання можливості споживачам зберігати товари та їх упаковку для подальшого знищення або переробки (рециклінгу) таким способом, який мінімізує їх екологічний вплив.

Загальна мета, покладена в основу постанови, полягає у створенні єдиної інформаційно-правової бази для організації ефективного контролю з боку спеціально уповноважених органів виконавчої влади щодо виконання вимог чинного законодавства власниками и виробниками відходів, імпортерами та виробниками продукції, в якій застосовують пакувальні матеріали й тару для її пакування и перевезення.

Що стосується транспортної упаковки, то тут хотілося б зупинитися на проекті міжнародного / європейського стандарту prEN ISO 16106 Packaging – Transport packages for dangerous goods – Dangerous goods packaging, intermediate bulk containers (IBCs) and large packaging – Guidelines for the application of EN ISO 9001 («Упаковка – Транспортна упаковка для небезпечних товарів – Упаковка небезпечних товарів, проміжні оптові контейнери і велика упаковка – Керівні вказівки по застосуванню EN ISO 9001»). З на-звання видно, що цей стандарт покликаний «перекинути місток» між пакувальною галуззю, він отримав широку популярність стандартом ISO 9001:2000 по системам менеджменту якості (СМЯ), який спочатку отримав статус європейського, а потім в кожній з країн Європи – національного.). Зауважимо, що за останні рік-два був виданий цілий ряд стандартів по транспортній упаковці, що мають статус європейських / міжнародних і в більшості європейських країн вже отримали ранг національних, зокрема:

1) EN ISO 16101:2004 Packaging – Transport packaging for dangerous goods – Plastics compatibility testing («Упаковка – Транспортна упаковка для небезпечних товарів – Випробування сумісності пластмас

2) EN ISO 16104:2003 Packaging – Transport packaging for dangerous goods – Test methods for packages («Упаковка – Транспортна упаковка для небезпечних товарів – Методи випробувань для упаковки»).

3) EN ISO 16467:2003 Packaging – Transport packaging for dangerous goods – Test methods for IBCs («Упаковка – Транспортна упаковка для небезпечних товарів – Методи випробувань для проміжних оптових контейнерів»).

Знаходяться на стадії міжнародного впровадження проекти наступних стандартів:

- prEN ISO / DIS 16102 Packaging – Transport packaging for dangerous goods – Durable marking, labelling and placarding for sea transport («Упаковка – Транспортна упаковка для небезпечних товарів – Довготривала маркування для морського транспорту»);
- ISO / CD 16883 Packaging – Transport packaging for dangerous goods – Test methods for large packaging («Упаковка – Транспортна упаковка для небезпечних товарів – Методи випробувань для великої упаковки»);
- ISO / WD 17366 Supply chain applications of RFID – Product Packaging («Застосування технології радіочастотної ідентифікації в ланцюжку поставки – Упаковка продукції»), 4) ISO / DIS 23667 Packaging – Transport packaging for dangerous goods – Rigid plastics and plastics composite IBCs – Compatibility testing («Упаковка – Транспортна упаковка для небезпечних товарів – Контейнери з твердих і складних пластмас – Випробування сумісності»).

За міжнародними стандартами упаковка повинна мати попереджувальне маркування небезпечних речовин і матеріалів за допомогою спеціальних символів і знаків. Це в першу чергу відноситься до транспортної упаковки. В даний час існують різні міжнародні вимоги щодо класифікації та маркування небезпечних речовин і матеріалів, які розроблені органами ООН, Міжнародною організацією праці, Європейським співтовариством, Міжнародною морською організацією та ін. В теперішній час найбільше поширення отримали рекомендації ЄС. Інформація з безпечного використання речовини на етикетці відповідно до вимог ЄС, яка включає в себе:

- зображені на помаранчевому (жовтому або червоному) тлі графічні символи, що характеризують види небезпеки, що характерна даній речовині, і текстове визначення цих видів небезпеки. Як правило, на етикетці приводиться текстова інформація з безпечного використання речовини на 10 європейських мовах;
- шифр небезпеки, що складається з літери «R» латинського алфавіту і комбінації цифр від 1 до 59, що характеризує конкретні види небезпеки (наприклад, R24 означає «токсична при контакті зі шкірою»);
- шифр дій щодо безпечного використання, що складається з латинської літери «S» і комбінації цифр від 1 до 60 (наприклад, S24 означає «уникати контакту зі шкірою»).

Розвиток міжнародних торгово-комерційних відносин зумовило необхідність уніфікації інформації про продукцію та її виробника, з тим щоб пристосувати її до сучасних форм торгових операцій: подачі інформації через умовні знаки і цифри. Це зобов'язує торгових партнерів на взаємоузгодженій основі застосовувати одні і ті ж методи опису товарів, що в свою чергу дозволяє уникнути зайвих описів, економить час, фінансові кошти, що витрачаються на трансформацію прийнятої інформації.

Найбільш популярними в світовій практиці є наступні одномірні кодові системи:

- європейська система EAN (European Article Numbering); В системі EAN застосовуються два типи коду: 13-розрядний і 8-розрядний цифрові ко-ди, що представляють собою поєднання штрихів і пробілів різної ширини
- американська система UPC (Universal Product Code); прийнята в США і Канаді ще в 1973 р. Вона була пристосована до системи роздрібної торгівлі. Надалі система була використана при створенні системи EAN. Разом з тим система UPC продовжує застосовуватися в США, також як і система EAN;
- германська система VAN (Bundeseinheitliche Artikelnummer). Система VAN була введена в ФРН в 1963 р. і є по суті вдосконаленою формою колишньої системи інформації, в якій відсутні елементи, що дозволяють проводити автоматичний облік асортименту товару. Ця система була також взята за основу при створенні європейської системи EAN. Однак при цьому була змінена система нумерації підприємств. У своїй старій формі система VAN використовується в Німеччині для внутрішньодержавного кодування інформації;
- японська система Calra-Code, введена в Японії в 1987 р. і є систему графічного кодування. Система Calra-Code використовується зараз тільки в Японії.

Прийняття українськими бізнес – партнерами основних міжнародних положень щодо стандартів якості та безпеки упаковки товарів дозволить зобов'язати суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності виконувати вимоги й національного законодавства щодо необхідності передбачати у договорах про поставку в Україну товарної продукції пункту стосовно утилізації чи вивезення з України всього обсягу використаних пакувальних матеріалів та тари, ввезених ними в Україну; сформуванню системи ефективного контролю за утилізацією відходів тари та упаковки на державному, регіональному, місцевому рівнях и у міжнародному співробітництві, виконуючи, таким чином, Постанову Кабінету Мініс-

трів України від 26 липня 2001 року № 915 зі змінами, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 20 травня 2009 року № 508 відносно гарантії щодо вивезення з України увезених та використаних обсягів пакувальних матеріалів й тари або організації їх збирання, заготівлю та утилізацію Державною компанією з утилізації відходів як вторинної сировини. Запровадження означеного вище контролю сприятиме покращенню умови реалізації головної мети законодавства України про відходи – мінімізації ризику щодо втрата матеріально-енергетичних ресурсів та негативних впливів на довкілля і здоров'я людей з одночасним покращенням конкурентоспроможності вітчизняних виробництв .. Водночас е безпосередню сприятиме реалізації в Україні ряду основних положень директив ЄС, зокрема щодо планування поводження з відходами тари та упаковки и запровадження інтегрованого попередження и контролю забруднення оточуючого середовища та стимулювання залучення до вітчизняного виробництва й сфери послуг кращих доступних технологій (ВАТ) та впровадження міжнародного досвіду з стандартів безпеки ввикористання тари та упаковки.

Список літератури: 1. *Банасяк Я.* Рынок гофрированного картона в Европе // Упаковка. – 2001. – № 2. – С. 1–20. 2 *Гавва О.М.* Впровадження есолеан в Україні // Упаковка. – 2001. – № 3. – С. 22–23. 3 «Есоіеап» – упаковочный материал XXI века // Тара и упаковка. –2001. – № 1. – С. 42–43. 4. *Загородня В.М., Сирохман І. В.* Товарознавство пакувальних ма-теріалів: Навчальний посібник. – Львів: Видавництво Львівської коме-рційної академії, 2004. – 200 с. 5. *Оснач О.Ф* Товарознавство: Навчальний посібник – Київ:Центр навчальної літератури,2004.-219 с. 6. *Сирохман І.В* Товарознавство пакувальних матеріалів і тари:підручник (для студ .вищ. навч. закл.)/І.В.Сирохман,В.М.Загородня.-К.:Центр учбової літератури,2009.-616с. 7. *Хэлтон Дж., Келси Р. Дж., Форсино Х.Е.* Упаковка и тара: проектирование, технологии, применение / Дж. Ф. Хэлтон, Р. Дж. Келси, Х. Е. Форсино; пер. с англ. под общ. науч. ред. В. Л. Жавнера. – 632 с.

Надійшла до редколегії 17.02.12